

Numer 1(24)/2024

SECURITY REVIEW

Numer 1(24)/2024
(styczeń – luty – marzec 2024)

Instytut Analizy Ryzyka Sp. z o. o.

ISSN 2543-6694

SECURITY REVIEW

NUMER 1(24)/2024

Szanowni Państwo,

Witam serdecznie ponownie na łamach pierwszego numeru naszego czasopisma w 2024 roku. Rok ten będzie obfitował w wydarzenia naukowe i ciekawe artykuły.

Wraz z rozpoczęciem roku nawiązaliśmy ścisłą współpracę z Wyższą Szkołą Prawa i Administracji – Rzeszowską Szkołą Wyższą. To ważny moment, gdyż zamierzamy, wykorzystując potencjał tej Uczelni, publikować artykuły kadry dydaktycznej, ale również prace badawcze realizowane przez studentów i koła naukowe.

W tym numerze opublikowane zostaną pierwsze dwa rozdziały projektu o nazwie „Border Security – innowacje w ochronie granic RP – studenckie badania naukowe”, który udało się zrealizować dzięki programowi „Studenckie koła naukowe tworzą innowacje” współfinansowanego ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod kierownictwem ppor. SG mgr Jakuba Przerwy – pracownika WSPiA.

Celem projektu było wzmocnienie potencjału naukowego i nabycie nowych umiejętności przez studentów Koła Naukowego Bezpieczeństwa Granicznego WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej. Przedmiotowy fakt został zrealizowany poprzez udział grupy ponad dwudziestu studentów w badaniach naukowych – mających na celu ocenę niektórych narzędzi technicznych, wykorzystywanych w ochronie i uszczelnieniu granicy państwowej RP.

Kolejną składową przedmiotu projektu jest wykorzystanie wyników badań (które zawarto w tej publikacji) zarówno w sferze gospodarczej (np. wśród producentów sprzętu optycznego i optoelektronicznego, które były narzędziem w prowadzonych badaniach), jak i w sferze działalności służb mundurowych (ze szczególnym uwzględnieniem etapu planowania i doposażania funkcjonariuszy Straży Granicznej) – czyli realny transfer wyników badań. Ponadto przedmiotem projektu było nabycie przez członków Koła Naukowego Bezpieczeństwa Granicznego kompetencji miękkich potrzebnych do prowadzenia badań o charakterze naukowym oraz ich promocji w ramach wystąpień publicznych (tj. podczas zrealizowanych: seminarium i konferencji naukowej).

Głównym celem projektu była realizacja terenowych badań naukowych z wykorzystaniem zakupionych urządzeń – co przyczyniło się do stworzenia innowacyjnego projektu, którego rezultaty (m.in. dzięki temu opracowaniu) mogą wydatnie przyczynić się do podniesienia jakości i profesjonalizacji działania służb mundurowych oraz wzmocnić potencjał naukowy środowiska akademickiego zainteresowanego bezpieczeństwem granicy państwowej RP.

Konkludując, w ramach zrealizowanego projektu wypełniono wszystkie założone cele, które wydatnie wpłyną na szeroką gamę zagadnień – począwszy od wzmocnienia potencjału Koła Naukowego Bezpieczeństwa Granicznego WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej.

W bieżącym numerze opublikowano:

- Rozdział I – System ochrony granicy państwowej RP
- Rozdział II – Metodologia prowadzenia prac badawczych.

W kolejnych numerach opublikujemy:

- Rozdział III – Wykorzystanie badań terenowych w rozwój ochrony granicy państwowej RP
- Rozdział IV – Studenckie badania naukowe – część badawcza przedmiotowego opracowania.
- Rozdział V – Nowoczesne metody ochrony granicy państwowej RP.

Szanowni Państwo pozwólcie, że jeszcze raz zachęcę do lektury naszego czasopisma.

W imieniu Rady Naukowej i Zespołu Redakcyjnego
gen. bryg. rez. dr hab. inż. Tomasz Bąk

BORDER SECURITY – INNOWACJE W OCHRONIE GRANIC RP – STUDENCKIE BADANIA NAUKOWE

Kierownik prac badawczych – opiekun: **Jakub Przerwa**

Członkowie studenckiego zespołu badawczego: **Agnieszka Guła, Aleksandra Patlewicz, Andżelika Bajor, Angelica Decowska, Anita Opiela, Dominika Baran, Dominika Wysocka, Emilia Warzybok, Hubert Witalec, Kacper Opiela, Kamil Skoczek, Katarzyna Korecka, Katarzyna Jabłońska, Klaudia Karaś, Małgorzata Wiśniowska, Martyna Borkowska, Nikola Walczyszyn, Patryk Sokół, Patryk Turzyński, Piotr Ślusarczyk, Wiktoria Paterek, Wiktoria Skiba, Natalia Gomułka**

WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa
Koło Naukowe Bezpieczeństwa Granicznego

Przedmiotem projektu o nazwie „Border Security – innowacje w ochronie granic RP – studenckie badania naukowe”, który udało się zrealizować dzięki programowi „Studenckie koła naukowe tworzą innowacje” było wzmocnienie potencjału naukowego i nabycie nowych umiejętności przez studentów Koła Naukowego Bezpieczeństwa Granicznego WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej. Przedmiotowy fakt został zrealizowany, poprzez udział grupy ponad dwudziestu studentów w badaniach naukowych – mających na celu ocenę niektórych narzędzi technicznych, wykorzystywanych w ochronie i uszczelnieniu granicy państwowej RP. Kolejną składową przedmiotu projektu jest wykorzystanie wyników badań (które zawarto w tej publikacji) zarówno w sferze gospodarczej (np. wśród producentów sprzętu optycznego i optoelektronicznego, które były narzędziem w prowadzonych badaniach) jak i w sferze działalności służb mundurowych (ze szczególnym uwzględnieniem etapu planowania i doposażania funkcjonariuszy Straży Granicznej) – czyli realny transfer wyników badań. Ponadto przedmiotem projektu było nabycie przez członków Koła Naukowego Bezpieczeństwa Granicznego kompetencji miękkich potrzebnych do prowadzenia badań o charakterze naukowym oraz ich promocji w ramach wystąpień publicznych (tj. podczas zrealizowanych: seminarium i konferencji naukowej).

Głównym celem projektu była realizacja terenowych badań naukowych z wykorzystaniem zakupionych urządzeń – co przyczyniło się do stworzenia innowacyjnego projektu, którego rezultaty (m.in. dzięki temu opracowaniu) mogą wydatnie przyczynić się do podniesienia jakości i profesjonalizacji działania służb mundurowych oraz wzmocnić potencjał naukowy środowiska akademickiego zainteresowanego bezpieczeństwem granicy państwowej RP.

Wspomniane powyżej badania terenowe polegały na przeanalizowaniu możliwości jeszcze większego uszczelnienia granicy państwowej z wykorzystaniem urządzeń takich jak specjalistyczne lornetki, gogle noktowizyjne czy cyfrowe fotopułapki, w związku z koniecznością odnalezienia jak najbardziej skutecznych form zapobiegania nielegalnej migracji – z uwzględnieniem różnorodności ukształtowania terenu oraz heterogenicznej sytuacji meteorologicznej. Cel ten był niezbędny do realizacji ze względu na aktualną sytuację migracyjną oraz

geopolityczne położenie naszego państwa. Wydarzenia z granicy z Białorusią pokazują, że narażenie na nielegalne przekraczanie granicy państwowej jest bardzo wysokie, a ze względu na jej długość, stanowi ogromne wyzwanie dla służb strzegących bezpieczeństwa publicznego – ze szczególnym uwzględnieniem Straży Granicznej. Aktualna sytuacja oraz dane przekazywane przez instytucje państwowej (na potrzeby przedmiotowego projektu dokonano analizy literatury przedmiotu oraz niezbędnych danych statystycznych publikowanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji) pokazują, iż mimo bariery fizycznej (mur) a także elektronicznej (system perymetryczny) nadal dochodzi do wielu nielegalnych przekroczeń granicy państwowej. Z powyższej analizy wynika jasno, że istnieje duża potrzeba prowadzenia działań granicznych z wykorzystaniem stosownego sprzętu (który posłużył także do przeprowadzenia badań terenowych), ze względu na oczywiste ograniczenia nieuzbrojonego w sprzęt optyczny i optoelektroniczny oka. Ograniczenia ludzkie (możliwość pobierania niewielkiej liczby sprzętu do służby) zdeterminowały fakt konieczności zbadania rozmaitych form zabezpieczenia określonego terenu przed nielegalną migracją.

Konkludując, w ramach zrealizowanego projektu wypełniono wszystkie założone cele, które wydatnie wpłyną na szeroką gamę zagadnień – począwszy od wzmocnienia potencjału Koła Naukowego Bezpieczeństwa Granicznego WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej, poprzez zdobycie umiejętności sprzężonych z realizacją projektu naukowego, skończywszy na transferze wyników tych badań do szeroko rozumianej sfery gospodarczej.

Przedmiotowa e-publicacja została podzielona na pięć rozdziałów:

- 1) System ochrony granicy państwowej RP – który w sposób teoretyczny wprowadzi czytelnika w zagadnienia sprzężone z terminologią graniczną, a także pozwoli przybliżyć ogólne dane o charakterze prawnym i geostrategicznym,
- 2) Metodologia prowadzenia prac badawczych – ten rozdział, także w sposób teoretyczny – opisuje ogólne założenia prowadzenia badań naukowych, ale przede wszystkim pozwala na zaznajomienie się ze strukturą samego procesu badawczego i sprzężonych z tym zagadnień formułowania problemów i hipotez badawczych,
- 3) Wykorzystanie badań terenowych w rozwój ochrony granicy państwowej RP – kolejny rozdział wprowadza podwaliny pod sensowność i racjonalność prowadzenia badań nad omawianym zagadnieniem,
- 4) Studenckie badania naukowe – część badawcza przedmiotowego opracowania. Powyższa część e-publicacji jest jej kluczowym elementem, opisuje całość przeprowadzonych badań terenowych oraz ich rezultaty – zarówno w formie opisowej jak i graficznej. Dodatkowo zawiera stosowne wnioski i przemyślenia członków zespołu badawczego,
- 5) Nowoczesne metody ochrony granicy państwowej RP – ostatni rozdział stanowi swoiste dopełnienie e-publicacji i wskazuje na istotne elementy sprzętowe, które w części zostały poddane procesowi badawczemu w ramach niniejszego projektu.

Rozdział I. System ochrony granicy państwowej RP

Ochrona granicy państwowej RP – wprowadzenie

Słowo Państwo może być rozumiane na różne sposoby. Jeden z nich ukazuje to pojęcie jako niebywale złożoną organizację społeczną. Odnosząc się do takiego postrzegania państwa, należy zwrócić uwagę na czynniki, które zagrażają jego podstawowym interesom. Jednym

z priorytetowych obowiązków, które spoczywają na państwie, jest zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa jego obywatelom, co polega przede wszystkim na stałej gotowości do podjęcia działań w przypadku wystąpienia wszelkiego rodzaju zagrożenia oraz przygotowaniu do ich podjęcia. Odpowiednie organy muszą być uprawnione do użycia środków wyjątkowych w razie realnego zagrożenia lub neutralizacji jego następstw. Żeby takie działania mogły zostać podjęte w demokratycznym państwie, muszą istnieć odpowiednie przepisy prawa, które stanowią swego rodzaju instrukcję postępowania – którą należy się kierować w przypadku wystąpienia zagrożenia. Każde państwo ma określony katalog podstawowych funkcji, które powinny być takie same dla wszystkich krajów na świecie.

Owa lista obejmuje siedem z nich (Wiśniowski i Prońko, 2006, s. 22-24):

- wewnętrzną,
- zewnętrzną,
- gospodarczo – organizatorską,
- socjalną,
- adaptacyjną,
- regulacyjną,
- innowacyjną.

Każda z wymienionych powyżej funkcji ma inne przeznaczenie i zadania. Odpowiednie rozwijanie i podejmowanie czynności w ich zakresie stanowi podstawę dobrze działającego państwa.

Funkcja wewnętrzna, jak sama nazwa sugeruje, sprowadza się do zapewnienia porządku i bezpieczeństwa wewnątrz całego kraju, co jest osiąganym poprzez działania podejmowane przez organy administracji państwowej. Druga z nich, czyli funkcja zewnętrzna, dotyczy działań prowadzonych w zakresie zapewnienia odpowiednich stosunków z innymi państwami, a także organizacjami międzynarodowymi. Podstawowym założeniem owej funkcji jest ochrona interesów państwa, głównie przy wykorzystaniu służby dyplomatycznej. Funkcja gospodarczo – organizatorska odnosi się do organizatorskiego charakteru państwa w stosunku do gospodarki, czyli do organizacji gospodarki oraz realnego wpływu i kształtowania zachodzących procesów ekonomicznych. Następna z wymienionych, czyli funkcja adaptacyjna, to nic innego jak podejmowanie działań zmierzających do przystosowania się do dynamicznie rozwijających się procesów cywilizacyjnych. Funkcja regulacyjna to ogół podejmowanych działań, które na celu mają realnie oddziaływać na ciągle zachodzące procesy społeczne. Ostatnia z funkcji, innowacyjna, nakłada na państwo obowiązek wprowadzania nowych procesów i przeobrażeń społecznych. Dobrze rozwijająca się organizacja państwa nie może być zacofana, musi podążać z biegiem czasu i rozwijać się, w innym wypadku jest skazana na porażkę.

Ideą powyższego rozważania jest ukazanie nierozłącznego powiązania zachodzącego między szeroko zakreśloną ochroną granicy państwowej a państwem, rozumianym w kontekście organizacji społecznej. Powiązanie to jest realizowane w ramach funkcji wewnętrznej.

Jak już wcześniej wspomniano, podstawowym zadaniem państwa jest zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa jego obywatelom, co nierozdzielnie jest związane z ochroną granicy państwowej. W tej części rozważania należy więc wytłumaczyć co właściwie oznacza słowo bezpieczeństwo. Znaczenie tego wyrazu jest różnie interpretowane. W poruszanej tematyce należy rozumieć je jako proces, który polega na zapewnieniu obywatelom poczucia stabilności owego stanu i gwarancji jego zachowania oraz daje realną szansę na udoskonalenie procesów ochrony przed przypuszczalnymi zagrożeniami, które w każdym momencie mogą wystąpić. Człowiek charakteryzuje się tym, iż ma swoje podstawowe potrzeby. Jedną z nich jest potrzeba wiążąca się brakiem ryzyka straty czegoś co stanowi dla nas coś szczególnie istotnego i wartościowego – na przykład zdrowie, dom, rodzina czy praca (Balcerowicz, 2009, s. 11).

Problematyka funkcjonowania ochrony granicy państwowej w dalszym ciągu jest bardzo złożona. Wynika to z faktu, iż katalog zagrożeń wpływających na jej bezpieczeństwo nieustannie się rozszerza, co daje ogromne pole do prowadzenia badań naukowych z tym związanych.

Ochrona granicy państwowej to jedno z podstawowych przedsięwzięć, które mieści się w katalogu zadań należących do państwa. Ważnym aspektem, który należy zaznaczyć jest to, iż każdy kraj powinien posiadać swoją odrębną organizację ochrony granic. Ma to ogromny wpływ na zachowanie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa zarówno wewnętrznego jak i zewnętrznego. Naturalny wydaje się fakt, iż dobrze strzeżona granica państwowa ma realny wpływ na odczuwanie przez obywateli poziomu bezpieczeństwa, jest odbierana jako gwarant okazywania siły i sprawności państwa. Żeby dokonać dogłębnej analizy tematu głównego przedmiotowego rozdziału – jakim jest „System ochrony granicy państwowej RP”, należy zacząć od wytłumaczenia podstawowych pojęć związanych z granicą państwową.

Każde państwo składa się z różnych elementów. Jednym z podstawowych jest terytorium, które postrzegane jest z punktu widzenia swego rodzaju przestrzeni potrzebnej do prowadzenia zwykłej egzystencji, ale także możliwości, które zapewniają odpowiedni poziom rozwoju żyjącemu tam społeczeństwu. Terytorium to bardzo złożony twór, który składa się m.in. z (Baczwarow i Suliborski, 2003, s. 173):

- powierzchni ziemi znajdującej się w granicach państwa,
- wód wewnętrznych,
- wnętrza ziemi znajdującego się pod nimi,
- wód przybrzeżnych,
- wód terytorialnych wraz z głębinami morskimi,
- przestrzeni powietrznej, która znajduje się nad terytorium morskim i lądowym.

Państwo ma wypracowany odpowiedni stosunek odnoszący się do jego terytorium. Ten element jest nazywany suwerennością lub zwierzchnictwem terytorialnym. Wymienione zwierzchnictwo polega na podległości państwu wszystkich obywateli mieszkających na jego terytorium oraz rzeczy, które znajdują się w jego obszarze. Wszystko to jest podległe

ustalonemu prawu i jurysdykcji państwowej. Wystąpienie powyższego elementu stanowi o suwerenności państwa, bez którego nie mogłoby ono dalej istnieć i dobrze się rozwijać.

Pojęcie terytorium państwa ma bardzo złożony charakter. Skupiając się na przepisach prawa międzynarodowego, terytorium ma charakter złożonej przestrzeni, w skład której wchodzi:

- obszar lądowy,
- obszar morski,
- obszar powietrzny.

W tym miejscu należy przedstawić jedną z podstawowych definicji pojęcia granicy państwowej, która jest najbardziej powszechna i znana. Granica to linia pionowa, która oddziela terytorium jednego państwa od terytorium drugiego lub miejsce, gdzie kończy się władza danego państwa, a zaczyna drugiego.

W dzisiejszych czasach, ze względów geopolitycznych (funkcjonowanie układów stowarzyszeniowych) najczęściej granica dzieli się na dwa rodzaje:

- granice wewnętrzne,
- granice zewnętrzne.

Jest to klasyczny podział stosowany w Polsce, ale również w całej wspólnocie europejskiej. Dotyczy on wszystkich państw, które wstąpiły do Unii Europejskiej i właśnie w tym aspekcie najczęściej jest stosowany. W tym odniesieniu, granica wewnętrzna to wspólne granice lądowe państw członkowskich, w skład których wchodzi (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) – tekst jednolity ze zmianami):

- granice na rzekach,
- granice na jeziorach,
- porty lotnicze państw członkowskich przeznaczone do lotów wewnętrznych,
- porty morskie służące do regularnych wewnętrznych połączeń promowych,
- porty rzeczne służące do regularnych wewnętrznych połączeń promowych,
- porty na jeziorach służące do regularnych wewnętrznych połączeń promowych.

Natomiast, granica zewnętrzna to granice lądowe, w których skład wchodzi granice państw członkowskich znajdujących się na:

- rzekach,
- jeziorach,
- morzach.

Nie można zapomnieć o tym, że w skład granic zewnętrznych wchodzi również (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) – tekst jednolity ze zmianami, art. 2):

- porty lotnicze,
- porty rzeczne,
- porty morskie,
- porty na jeziorach,

- granice morskie państw członkowskich.

Przy rozważaniu powyższej tematyki, należy zaznaczyć w jaki sposób kształtowały się granice państwowe. Zasadniczy wpływ na ich wygląd mają traktaty i umowy międzynarodowe. Ta zasada dotyczy przede wszystkim granic, które przebiegają przez ląd. Przy ustalaniu granicy państwowej, ważne jest aby, wziąć pod uwagę różne czynniki, takie jak etnografia czy czynnik gospodarczy. Niestety patrząc na karty historii, te zasady ulegały zmianom. Szczegółowe zasady wytyczania granic są zawarte w traktatach międzynarodowych. Kierowanie się owymi zasadami nosi nazwę technicznego wyznaczania granic. Kolejnym etapem jest uszczegółowienie jej przebiegu, czyli delimitacja. Przedmiotowy termin oznacza nic innego jak dokładny opis, który jest zawarty w akcie prawa międzynarodowego. Po dokonaniu powyższego etapu następuje demarkacja, czyli szczegółowe wytyczenie granic w terenie i naniesienie ich na mapach.

Państwo posiada katalog podstawowych funkcji, które musi wypełniać. Jedną z nich jest ochrona granicy państwowej. Aby zapewnić jej bezpieczeństwo, państwo wypracowuje swój własny, oryginalny i niepowtarzalny sposób organizacji ochrony, co bezpośrednio oddziałuje na bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne kraju. Może się wydawać, że jest to zadanie proste, jedna tak nie jest. Wykazuje się ono wielopłaszczyznowością, która polega na utworzeniu katalogu „przedsięwzięć administracyjno-politycznych, sanitarnych oraz militarnych, o różnym zakresie rygorów, podejmowanych przez każde suwerenne państwo w celu niedopuszczenia do nielegalnego przekraczania granicy państwowej i przewożenia bez zezwolenia określonych towarów (...), zapobiegania przenikaniu przez granicę chorób zakaźnych” (Laprus, 1979, s. 250). Źródła powszechnie obowiązującego prawa szeroko poruszają problematykę ochrony granic. Należy tutaj wspomnieć iż, nie tylko prawo powszechne odnosi się do tej tematyki. Ważnymi aktami, które odgrywają kluczową rolę w ochronie granicy są:

- umowy międzynarodowe zawarte z sąsiadującymi państwami,
- porozumienia zawarte między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji a Ministrem Obrony Narodowej,
- porozumienia zawarte między Strażą Graniczną a dowódcami rodzajów sił zbrojnych (Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 lutego 2024 r. w sprawie sposobu i trybu współdziałania Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ochrony granicy państwowej (Dz.U.2024.283)),
- porozumienia zawarte między Policją i Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Należy dodać, iż zgodnie z prawem, każda granica państwowa musi zostać oznakowana znakami granicznymi. Podczas ustalania granic państwa stosuje się odpowiednie przepisy prawa. Ustawa o ochronie granicy państwowej w jasny sposób je określa. Z przedmiotowego aktu prawnego wynika, iż granica na morzu „jest ustalana w odległości 12 mil morskich od linii podstawowej lub po zewnętrznej granicy red włączonych do morza terytorialnego” (Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, art. 3 ,Dz.U.2024.388 t.j.). W stosunku do granic przebiegających na lądzie stosuje się zasady (Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, art. 5):

- „na odcinkach lądowych oraz w miejscach, w których granica państwowa przecina wody stojące lub wody płynące, przechodząc na drugi brzeg – według linii prostej, biegnącej od jednego znaku granicznego do drugiego,

- na rzekach, potokach, strumieniach, kanałach niezeglownych – według linii środkowej koryta;
- na rzekach żeglownych – według linii środkowej głównego toru wodnego lub linii środkowej głównego nurtu”.

Obecnie długość granicy państwowej RP wynosi 3511,39 km. W tym momencie warto zaznaczyć, iż długość w jej poszczególnych typach to:

- lądowej – 3071,65 km,
- morskiej – 417,52 km,
- granica zewnętrzna UE – 1580,77 km.

Polska graniczy z 7 państwami. Długość dzielonych granic przedstawia się następująco:

- długość granicy z Federacją Rosyjską – 232,04 km,
- długość granicy z Republiką Litewską – 104,28 km,
- długość granicy z Republiką Białorusi – 418,24 km,
- długość granicy z Ukrainą – 535,18 km,
- długość granicy z Republiką Słowacką – 541,06 km,
- długość granicy z Republiką Czeską – 795,91 km,
- długość granicy z Republiką Federalną Niemiec – 489,37 km.

Jak już wcześniej wspomniano, granica państwowa musi być odpowiednio chroniona przez organy państwa. W tym celu ustanowiono pas drogi granicznej oraz strefę nadgraniczną. Pas drogi granicznej to obszar o szerokości 15 metrów, licząc w głąb raju od linii granicy państwa lub od brzegu wód granicznych albo brzegu morskiego (Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, art. 9). Natomiast strefa nadgraniczna to obszar całej gminy, która jest położona przyległe do granicy państwa. Gdy mamy do czynienia z małą gminą pod względem szerokości (do 15 km w stosunku do granicy), to do strefy nadgranicznej włącza się obszar gminy, które bezpośrednio sąsiadują z gminami przyległymi do granicy państwowej lub brzegu morskiego (Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, art. 12).

Minister właściwy do spraw wewnętrznych to organ, który na mocy prawa stał się odpowiedzialny za ochronę granicy lądowej i morskiej. To zadanie wykonuje przy pomocy między innymi Straży Granicznej, która jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją. Do jej zadań należą rozpoznawanie, wykrywanie i zapobieganie przestępstwom i wykroczeniom granicznym, a także ściganie sprawców przedmiotowych deliktów. Ta formacja zajmuje się katalogiem przestępstw i wykroczeń związanych z osobowym bądź towarowym ruchem granicznym. Nawiązując do powyższego czyni, które zaliczają się do tego katalogu to m.in.:

- nielegalna migracja,
- przemyty osób i towarów,
- fałszowanie dokumentów niezbędnych do przekroczenia granicy państwowej.

Zasady ochrony granicy państwowej RP

Ochrona granicy państwowej to jedno ze sztandarowych zadań państwa. Społeczeństwo odbiera dobrze chronioną granicę jako gwarant sprawnie działającego państwa oraz zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa jego obywateli. Może się wydawać, że ochrona granicy dotyczy tylko czynności podejmowanych w kraju, nic bardziej mylnego.

Ochrona granicy to szereg czynności, które są podejmowane zarówno w kraju, jak i poza nim. Funkcje ochronne zależne są od polityki państwa, jego interesów oraz niebezpieczeństw, które mu grożą, a także zależnych stosunków panujących między krajem i jego sąsiadami. Można wyróżnić cztery rodzaje ochrony:

- polityczną,
- gospodarczą,
- ekologiczną,
- wojskową.

Te wszystkie elementy tworzą system ochrony zewnętrznej i wewnętrznej państwa. Polska swój system ochrony granicy wypracowywała na bazie zdobywanego na przestrzeni wielu lat doświadczenia.

Zmiany ustrojowe związane z otwarciem się Polski na cały świat spowodowały dwa negatywne zjawiska: nielegalną migrację i przemyt, których zwalczaniem zajmuje się m.in. Straż Graniczna. Przestępczość graniczna przybiera różne formy oraz zakres, który często uzależniony jest od przekraczanej granicy państwowej. Społeczeństwo – jako jedną z najbardziej niebezpiecznych form przestępczości granicznej – odbiera nielegalną migrację, która bezpośrednio zagraża zachowaniu odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa w państwie.

Podstawowym czynnikiem, który utrudnia monitorowanie granicy jest jej długość. O tym, że nie jest łatwo monitorować zagrożenie na granicy Polski świadczą statystyki ruchu granicznego, które pokazują, że w ubiegłym roku funkcjonariusze SG na dobę odprawili średnio aż 121 tys. podróżnych (<https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosc/12628,Podsumowanie-ruchu-granicznego-za-okres-I-XI-2023-r.html>). Kontrola graniczna to także jedna z podstawowych metod ochrony granicy, która polega na dokonywaniu kontroli dokumentów potrzebnych do jej przekroczenia. Owa kontrola jest najczęściej przeprowadzana na stałych przejściach granicznych.

Organizacja kontroli ruchu granicznego

Zapewnienie swobody przekraczania granic oraz wszystkiego co jest związane z tym procesem spędza sen z powiek rządzącym, politykom, naukowcom, prawnikom oraz społeczeństwu. Polska wraz z innymi, licznymi państwami przystąpiła do Układu z Schengen. Spowodowało to wystąpienie nowych wyzwań i zadań, które szczególnie teraz są związane z coraz większą migracją na świecie, w Europie i regionie. W dzisiejszych czasach możemy zauważyć, że problem migracji coraz bardziej narasta. Jest to spowodowane przez różne czynniki, takie jak:

- życie w krajach mało rozwiniętych i różnice zachodzące między nimi a krajami dobrze rozwiniętymi,
- niezadowolenie społeczne,
- zapóźnienia rozwojowe,
- ubóstwo,
- zniszczenie środowiska,
- epidemie chorób, które realnie zagrażają życiu,
- nasilające się konflikty między państwami, które mają różne podłoża.

Współczesna organizacja ochrony granicy w znacznym stopniu różni się od tej stosowanej dawniej. Wynika to z faktu, iż granica zewnętrzna RP stanowi granicę wewnętrzną Strefy Schengen oraz wspólnego obszaru celnego UE. Ochrona granic kraju musi obecnie charakteryzować się szerokim spektrum działania, ograniczeniem czasowym do podjęcia interwencji oraz ciągłością podejmowanych czynności. Organizacja kontroli ruchu granicznego musi być zapewniona na jak najwyższym poziomie. W celu zapewnienia bezpieczeństwa, musi chronić przed osobami jak i towarami, które są nielegalnie przemywane. Powyższe wymagania wynikają z faktu, iż Polska należy do Unii Europejskiej, co oznacza, iż zarówno osoby jak i towary przekraczające granice, obowiązuje prawo swobodnego przemieszczania i przepływu po całym terytorium członkowskim. Przedmiotowy fakt skutkuje tym, że kontrole przeprowadzane na granicy nie mogą całkowicie powstrzymać i spowolnić legalnego ruchu osobowego, towarowego i handlu zagranicznego.

W związku z wyżej poruszonymi kwestiami, priorytetem Straży Granicznej stało się skuteczne i sprawne kontrolowanie zewnętrznej granicy UE. Aby proces ten był należycie wykonywany, podejmuje się systematyczne odprawy wszystkich osób przekraczających ową część granicy. Straż Graniczna w sposób ciągły podejmuje działania, które zmierzają do zwiększenia przepustowości przejść granicznych. Na co dzień funkcjonariusze tej formacji współpracują z wieloma organami państwowymi i służbami umundurowanymi. Jednym z podstawowych partnerów SG pomagających w spełnianiu ich głównego celu jest Służba Celno-Skarbowa. Owe dwie formacje, na co dzień ze sobą współpracują, stosują wspólne procedury np.: system „one stop” czy „zielony korytarz”. System „one stop” polega na jednoczesnym dokonaniu kontroli granicznej i celno-skarbowej, co w znacznym stopniu powoduje skrócenie czasu przekroczenia granicy. Wpływa to wydatnie na zwiększenie przepustowości przejść granicznych. Aby przedmiotowy system mógł działać prawidłowo potrzebne jest nawiązywanie współpracy SG z SCS, co realizowane jest na bardzo wysokim poziomie. Kolejnym rozwiązaniem, które wpłynęło na zwiększenie przepustowości przejść granicznych jest „zielony korytarz”. Rozwiązanie to korzysta z instytucji prawnej jaką jest procedura „nic do oclenia”. Polega ona na odpowiedniej organizacji ruchu, która pozwala podróżującemu wybrać pas drogi w postaci zielonego korytarza. Podróżujący porusza się tym pasem od momentu wjazdu na przejście graniczne sąsiadującego państwa do czasu zakończenia odprawy granicznej i celno-skarbowej po stronie polskiej, bez możliwości zmiany pasa. Celem tego rozwiązania jest ułatwienie podróży osobom, które nie posiadają towarów podlegającym przywozowym należnościami celnym. Kontrola na „zielonych korytarzach” odbywa się w sposób wyrywkowy w oparciu o analizę ryzyka.

Analizując dane statystyczne dotyczące ruchu granicznego państw sąsiadujących z Polską można stwierdzić, iż nastąpił intensywny wzrost liczby odpraw granicznych. Główną przyczyną powyższego było wprowadzenie przez Parlament i Radę Europejską przepisów związanych z tzw. małym ruchem granicznym na lądowych granicach zewnętrznych państw członkowskich. Przedmiotowe rozwiązanie upraszcza procedury kontroli granicznej wobec mieszkańców strefy przygranicznej, co spowodowało zmniejszenie bariery handlowej, uprościło proces wymiany społecznej i kulturowej oraz ułatwiło współpracę z regionalnymi sąsiadami.

Przebieg granicy państwowej RP oraz jej ukształtowanie

Polska to kraj, który jest położony w środkowej części Europy. Obecnie obszar terytorialny wynosi 322 719 km², a zamieszkuje go 37 637 000 obywateli ([https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-kan-i-struktura-ludnosc-i-orkaz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2023-r-kan-w-dniu-31-12-6,36.html](https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosc-i-orkaz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2023-r-kan-w-dniu-31-12-6,36.html)). Pod względem wielkości Polska klasyfikuje się na 11 miejscu państw położonych w Europie (<https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/09/14/najwieksze-panstwa-europy-2023-jak-wypada-polska-ranking/>). Natomiast pod względem liczebności klasyfikuje się na 8 pozycji (<https://g.pl/news/7,187455,29728918,najwieksze-kraje-europy-poznaj-liste-najwiekszych-panstw-starego.html>).

Rys. 1. Mapa Polski oraz dane statystyczne, źródło: opracowanie własne.

Na obecną chwilę, jak już wcześniej wspomniano, Polska dzieli granicę z siedmioma państwami:

- Rosją,
- Białorusią,
- Ukrainą,
- Słowacją,
- Czechami,
- Niemcami,
- Litwą.

Od strony północnej Polska graniczy Rosją i Litwą, od południowej z Czechami i Słowacją, od zachodu z Niemcami, zaś od wschodu z Białorusią i Ukrainą. Naturalnym wyznacznikiem granicy kraju od strony północnej jest Morze Bałtyckie. Granica północna charakteryzuje się tym, iż jest to teren zalesiony i posiada wiele jezior. Południowa granica została wyznaczona przez pas Sudetów i Karpat. Od strony zachodu granicę wyznaczają koryta rzeki Odry i Nysy Łużyckiej. Większość odcinków granicy, oprócz tej na północy, są trudne do przekroczenia ze względu na ich ukształtowanie. Natomiast granica wschodnia to ten jej odcinek, który obecnie najczęściej jest przekraczany w sposób nielegalny. Wynika to z faktu, iż rzeka Bug stanowi stosunkowo łatwiejszą przeszkodę do przekroczenia niż Odra (i stanowi granicę zewnętrzną), także Roztocze to dla potencjalnego przekraczającego mniejsza przeszkoda naturalna od tych, które znajdują się w innych częściach granicy kraju.

Zagrożenia związane z ochroną granicy państwowej RP

Zagrożenie to zjawisko, które realnie może wpłynąć na zmniejszenie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa obywateli. Jak już wcześniej wspomniano, jeden z wielu punktów widzenia mówi o tym, że z zagrożeniem mamy do czynienia wtedy, gdy człowiek zaczyna czuć obawę, iż utraci coś bardzo cennego z punktu widzenia własnej osoby. Zagrożenie to taki stan, który wywołuje obawy wśród ludzi. Odnosi się do wszystkich dziedzin życia oraz wpływa na poziom bezpieczeństwa w państwie.

W ostatnich latach można zauważyć, iż zagrożenia wywodzą się głównie z dziedzin ekonomicznych i społecznych. Polskie społeczeństwo oprócz ciągłego zmagania się (z okresowo zmiennym) bezrobociem, wśród najmniej wykwalifikowanych mieszkańców, zmagają się także z kolejnym typem zagrożenia jakim jest agresja o charakterze hybrydowym ze strony Rosji i Białorusi. Jest to spowodowane faktem, iż za naszą częścią granicy dzielonej z Ukrainą toczy się wojna, która stanowi realne zagrożenie dla całej Polski. Białoruś swoimi działaniami na wspólnej granicy, a także prowadzeniem polityki antypolskiej, również przyczynia się do wywoływania zagrożenia wśród naszych obywateli.

Granica państwa może być przekraczana w sposób legalny i nielegalny. Przedmiotowa publikacja swoją uwagę skupi na tym drugim typie. Jeżeli przekroczenie granicy jest dokonywane przez osobę wbrew przepisom prawa, to mamy do czynienia z nielegalnym przekroczeniem, natomiast, jeśli dotyczy towaru mówimy wtedy o przemyśle. Katalog najczęstszych zagrożeń od lat nie ulega większym zmianom, należą do niego:

- nielegalna migracja, która nasiliła się po wybuchu wojny na Ukrainie,
- przemyt towarów objętych akcyzą,
- fałszowanie dokumentów potrzebnych do przekroczenia granicy,
- przemyt osób.

Polska od kilku lat odnotowuje coraz większą tendencję do traktowania jej jako państwa, które ma stać się miejscem pobytu czasowego lub stałego nielegalnych migrantów. O tym zjawisku świadczy szczególnie rosnąca liczba wniosków o nadanie statutu uchodźcy, prawa stałego pobytu czy osiedlenia. Fakt występowania nielegalnej migracji stanowi globalny problem, występujący od dawna. Najczęściej wynika to z dużej dysproporcji rozwojowej występującej między państwem pochodzenia migranta a jego państwem docelowym. Dysproporcje uwarunkowań społecznych, prowadzonej polityki czy poszanowania mniejszości etnicznych, a także konflikty zbrojne, to główne przyczyny nielegalnej migracji. Grupy przestępcze, które zajmują się organizacją i przeprowadzaniem tego procederu nie działają przypadkowo i w sposób losowy. Mają ściśle określony plan działania, hierarchię ról, system nagradzania i karania przemytników, wykorzystują nowoczesny sprzęt w celu osiągnięcia zysku oraz dobrze rozbudowane siatki o charakterze konspiracyjnym.

Przestępstwa przemytnicze to druga z podstawowych kategorii dotyczących nielegalnego przekraczania granicy. Przemytnictwo dotyczy głównie towarów takich jak: samochody i ich części, towary akcyzowe (alkohol, papierosy, paliwo), substancji odurzających i psychotropowych oraz coraz częściej (ze względu na konflikt zbrojny na terytorium Ukrainy) amunicji i broni. Towary najczęściej przemywane są przez przejścia graniczne. Ujawnienie dobrze zorganizowanej grupy przestępczej zajmującej się tą dziedziną stanowi niełatwe wyzwanie dla Straży Granicznej. Oprócz grup zorganizowanych przemytem zajmują się także pojedyncze osoby. Często przemyt jest zorganizowany na specjalne zlecenie, które najczę-

ściej dotyczy dóbr luksusowych np. unikatowych egzemplarzy samochodów, dzieł sztuki czy biżuterii.

Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości granicznej

Grupy przestępcze charakteryzują się tym, że za wszelką cenę dążą do osiągnięcia jak największego zysku finansowego. Ich działania zmierzają więc do jak największej maksymalizacji osiąganego przychodu. Zorganizowane, przygraniczne grupy przestępcze zazwyczaj specjalizują się w jednej dziedzinie, która stanowi ich główne pole działania. W dzisiejszych czasach przestępczość ta przybiera różne formy, wielkości i aktywności w zależności od regionu, w którym jest prowadzona. Przedmiotowy typ przestępczości zmienia się bardzo dynamicznie w związku z tym nie ma realnej możliwości jego dokładnego scharakteryzowania w formie badawczej, a skala tzw. ciemniej liczby przestępstw jest znacząca. Wynika z tego również fakt, że nie można jednoznacznie określić jak duży wpływ ma to na zachowanie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa. Obecnie ogromnym wyzwaniem dla dobrze działającego państwa jest ujawnianie i wykrywanie przestępczości granicznej o charakterze zorganizowanym. Wszystkie wydarzenia, które mają miejsce powodują, że Straż Graniczna i inne służby zajmujące się ochroną granicy są zobligowane do zwiększenia swojej skuteczności – zarówno w obszarze działań bezpośrednich, jak i o charakterze operacyjno-rozpoznawczym.

Wschodnia część granicy naszego państwa stanowi jednocześnie zewnętrzną granicę Unii Europejskiej, co nakłada na kraj jeszcze większą odpowiedzialność. W związku z tym Polska przykładą wagę do rozwoju i modernizacji ochrony granicy. Granica państwowa stanowi, niejednokrotnie barierę, która wymaga zastosowania wzmoczonych wysiłków do jej zabezpieczenia – szczególnie w zakresie wykorzystania infrastruktury technicznej w postaci systemu perymetrycznego, termowizji, noktowizji, urządzeń optycznych czy fotopułapek.

System zarządzania granicą państwową RP

Polski system ochrony granicy państwowej swój fundament buduje na współpracy wszystkich służb związanych z tą dziedziną. Należą do nich Policja, KAS, SZ RP, ABW oraz SKW. Kluczową rolę odgrywa natomiast Straż Graniczna, która stoi na czele służb zajmujących się poruszoną tematyką. Prawidłowe działanie polskiego systemu odgrywa znaczącą rolę dla pozostałych państw Unii Europejskiej oraz Strefy Schengen.

Definicja słowa „system” wyraźnie pokazuje, iż odnosi się ono do czegoś zestawionego, działającego razem, mającego wspólny cel. Jak już wielokrotnie podkreślono, polski system ochrony granic został dostosowany do wymagań postawionych przez Unię Europejską. Charakteryzuje się czteropoziomowością. Model systemu zajmuje się czterema strefami ochrony, które są złożone i rozbudowane a dotyczą:

- ochrony granicy państwowej, poprzez kontrolę ruchu granicznego,
- udzielania (w określonych przypadkach) wiz i kontrolowanie owego procesu,
- współpracy ze wszystkimi państwami należącymi do Strefy Schengen oraz państwami trzecimi,
- podejmowania skutecznych działań, zmierzających do zachowania odpowiedniego stopnia bezpieczeństwa na granicach, a szczególnie na granicy wschodniej.

Każdy z czterech pionów systemu wymaga indywidualnego podejścia i zastosowania innych rozwiązań. Zadania priorytetowe wymagają wykorzystania większych sił i środków. Wymagane jest również wprowadzanie nowoczesnych technik sprzętowych w ochronie granicy.

Kontrola graniczna to podstawowy punkt owego systemu. Należy wyznaczyć centralny organ, który będzie odpowiedzialny za organizację krajowego systemu.

Czteropoziomowość polskiego systemu obejmuje:

- aparat kierujący,
- aparat wykonawczy,
- informacje potrzebne do ochrony granicy państwowej i organizacji ruchu granicznego,
- dopracowany katalog stanowiący instrukcję postępowania w trakcie realizacji zadań sprzężonych z ochroną granicy państwowej RP.

Rozdział II. Metodyka prowadzenia prac badawczych

Badania naukowe – jest to naukowa działalność człowieka lub określonej grupy osób w celu poznawania świata, osiągnięcia stanu nowej wiedzy lub ustalenia nowych twierdzeń naukowych. Jest to więc wieloetapowy, dobrze zaplanowany oraz celowy proces działań dążący do zgłębiania rzeczywistości opartej na przeprowadzonych badaniach.

Badania naukowe można podzielić na dwa ujęcia – pierwsze z nich to proces składający się z etapów czynności twórczych, które zaczynają się od ustalenia i podjęcia decyzji o rozwiązaniu podjętego przez badacza problemu badawczego, aż do ujęcia go w formie pisemnego opracowania naukowego. Z kolei drugie ujęcie to szereg zaplanowanych czynności badawczych, które mają na celu poznanie nieznanych lub mniej znanych właściwości obiektów, społeczności, przedmiotów, instytucji, zjawisk czy procesów.

Procesy prac badawczych w obu tych ujęciach świadczą o tym, że każda dziedzina i dyscyplina wiedzy oraz szeroko ujęta działalność ludzka, jest złożona i wielostronnie uwarunkowana. Z tego powodu jedynie świadomie i celowo zastosowana procedura badawcza jest w stanie zapewnić podstawowe funkcje badań naukowych (Apanowicz, 2002, s. 20).

Do powyżej ujętych funkcji można zaliczyć:

- funkcję teoretyczną,
- funkcję metodologiczną,
- funkcję praktyczną.

Pierwsza z nich odnosi się do porównywania obowiązujących już teorii, które są obecnie używane w nauce oraz na potrzeby ich korygowania i znajdowania nowych rozwiązań, które będą opierać się na nauce, teorii i prawach naukowych. Funkcja metodologiczna polega na rozwijaniu narzędzi do wykonywania precyzyjnych badań, które będą pomocne przy empirycznej weryfikacji wiedzy. Takie narzędzia należy odpowiednio dostosować do badanych zjawisk, procesów i struktur. Ostatnia funkcja – praktyczna – polega na budowie modeli, które są weryfikowane, a w konsekwencji wdrażane do dziedzin praktycznych (Babbie, 2004, s. 110-113).

W aspekcie praktycznym i poznawczym w nauce można wymienić również następujące funkcje:

- funkcja diagnostyczna,
- funkcja prognostyczna,
- funkcja instrumentalno-techniczna,

- funkcja humanistyczna.

Jednakże, na podstawie badań literatury naukowej, można odnieść wrażenie, że dopiero Profesor Jerzy Ratajewski przedstawił pełny zakres funkcji nauki wyróżniając następujące z nich:

- funkcję deskryptywną,
- funkcję eksplanacyjną,
- funkcję diagnostyczną,
- funkcję prognostyczną,
- funkcję metodologiczną,
- funkcję systematyzującą.

Wyjaśniając te funkcje, Profesor Jerzy Ratajewski ustalił, że funkcja deskryptywna jest tą, która opisuje obiekt i przedmiot badań i stawia pytanie jaki jest właściwie przedmiot i obiekt danego badania. Kolejna z funkcji – eksplanacyjna – wyjaśnia skutki oraz przyczyny danej sytuacji poprzez pytanie – dlaczego.

Funkcja diagnostyczna ewoluuje stan i proces, natomiast funkcja prognostyczna może postulować zmiany i prognozy ewolucji kwestii badanej na podstawie wniosków z funkcji eksplanacyjnej i diagnostycznej. Funkcja metodologiczna jest wyrażona w poznaniu metody naukowej, narzędzi, technik oraz metod badawczych, a także ogólnie dotyczy podejścia badawczego. Ostatnia, funkcja – systematyzująca – jest podstawą dotyczącą systemu tworzonej teorii, wiedzy i języka pojęć (Czupryński i in., 2017, s. 14-15).

Wytworzenie, sklasyfikowanie i archiwizowanie wiedzy jest głównym, ogólnym celem uprawianej dyscypliny naukowej (Czupryński i in., 2017, s. 16). Mimo to, opracowania naukowe są przeprowadzane w wielu, różniących się od siebie celach. Badacze wspominają o trzech najczęstszych i najbardziej użytecznych: eksploracja, opis i wyjaśnienie. Pomimo, że konkretne badanie naukowe ma więcej niż jeden cel, to zalecane jest oddzielenie ich i opisanie każdego z osobna. Cel eksploracyjny w prowadzeniu badań ma za zadanie pokazać nową perspektywę widzenia tematów lub oswoić badacza z jakąś tematyką. Takie podejście zdarza się najczęściej, gdy przedmiot badań jest stosunkowo nowy i nie ma na ten temat wielu opracowań. Eksploracja zaspokaja ciekawość badającego oraz dzięki niej są wypracowywane nowe metody, które zostaną użyte w dalszej części badań. Cel eksploracyjny jest przez naukowców bardzo ceniony, ponieważ jest on kluczowy, gdy badania wchodzi na nową dziedzinę, nowy przedmiot badań. Opis naukowy jest istotny w badaniach, jest dokładniejszy i zazwyczaj trafniejszy, niż zwykły opis jakiegoś wydarzenia bądź procesu, wyraźnie odpowiada na pytanie – „dlaczego?”. Naukowiec poprzez ten cel chce się dowiedzieć, rozwiązać wątpliwości oraz wyjaśnić „dlaczego stało się tak, a nie inaczej, co było powodem takiego zachowania, dlaczego dane zjawisko zakończyło się w taki sposób?” (Babbie, 2004, s. 110-113).

Metodologia prowadzenia prac badawczych to nic innego jak uporządkowany zbiór reguł i procedur, które określają sposób, w jaki badacz będzie prowadził swoje badania. Są to systematyczne ramy, które określają sposób w jaki przeprowadzi się badanie, aby uzyskać rzetelne i wiarygodne wyniki. Istotne z punktu naukowego jest to, że metodologia badań może się różnić w zależności od dziedziny nauki. Należy zawsze stosować się do wytycznych i standardów metodologicznych obowiązujących w danej dziedzinie. Kolejną ważną informacją jest fakt, iż metodologia badań może ulegać zmianom w trakcie prowadzenia badań. Warto zwrócić uwagę na elastyczność i dostosowanie planów badawczych do napotkanych wyzwań, które mogą pojawić się na ścieżce badań (Apanowicz, 2002, s. 25).

Metodologia badań naukowych jest niezbędnym narzędziem dla każdego, kto chce prowadzić rzetelne oraz wiarygodne badania. Jej stosowanie pozwala na uzyskanie wyników, które

są obiektywne, logiczne, wiarygodne. Warto dodać, że właściwa analiza danych i interpretacja wyników pozwala na wyciągnięcie trafnych wniosków, które mogą być zweryfikowane przez innych badaczy (Czupryński i in., 2017, s. 30-40).

Metodologia prowadzenia prac badawczych obejmuje szereg kluczowych elementów takich jak: określenie problemu badawczego, określenie przedmiotu badań, określenie hipotez, przegląd literatury, wybór metod badawczych, wybór technik badawczych, wybór narzędzi badawczych, gromadzenie danych, analizę danych, ewaluację, przegląd wyników oraz podsumowanie całościowe pracy i wyciągnięcie wniosków.

Bardzo ważną kwestią pracy badawczej jest nadanie jej tytułu, który prezentuje znaczenie rozwiązywanego problemu badawczego. Powinien on uwypuklać jego istotę i precyzować kierunek badań. Głównym walorem tytułu jest przede wszystkim określenie, co będzie badane i ustalane. Tytuł powinien zwięźle, precyzyjnie i jednoznacznie określać temat pracy. Tytuł pracy musi być krótki, konkretny, poprawny językowo, atrakcyjny dla odbiorcy, a także powinien zawierać kluczowe wyrażenia.

Ustalenie problemu badawczego należy do zadań podstawowych w obrębie szeroko rozumianej metody naukowej, a zarazem jest tą częścią, która sprawia największe problemy dla badacza. Problem badawczy oznacza stan niewiedzy w obrębie danej wiedzy. Kluczowe jest to, że niewiedza ta musi być obiektywna. „Problemem badawczym (naukowym) jest, zatem stan subiektywnego odzwierciedlenia niedostatków w danej dyscyplinie (specjalności) naukowej” (Apanowicz, 2002, s. 44). Sformułowanie problemu polega na określeniu poziomu niewiedzy na gruncie bieżącej wiedzy. Można określić je jako pytania, które uznają jednak pewną wiedzę. Oznacza to, iż formułując odpowiedź na pytanie, posiada się pewien zakres wiedzy, ale zarazem udzielając na nie odpowiedzi, czegoś się nie wie. Problemem będzie niewiedza, na którą trzeba znaleźć odpowiedź, czyli poznać prawdę w obrębie tego, czego się nie wie. Odpowiedzi na sformułowane wcześniej pytania badawcze przyjmują formę tak zwanych hipotez.

Hipoteza jest to proponowana przez badacza odpowiedź jaką można udzielić na pytanie badawcze. Można ją określić jako pomysł, który może być rozwiązaniem problemu badawczego. Warto zaznaczyć, że są one weryfikowane w całym procesie badań realizowanych przez badacza. Wprowadzić można ją na cztery sposoby (Babbie, 2004, s. 120-130):

- dedukcyjnie z teorii,
- indukcyjnie – na podstawie wyników wstępnych badań,
- intuicyjnie,
- łącząc elementy składowe tych wyżej wymienionych sposobów.

W procesie badań, hipotezy poddawane są weryfikacji za pomocą wybranych metod badawczych. W etapie badań wstępnych należy określić problem badawczy wraz z jego składowymi, następuje formułowanie hipotez zwanych jako hipotezy robocze, które w dalszej części będą rozwijane. Drugim etapem jest etap badań właściwych, gdzie prowadzone są badania zgodnie z zaplanowaną procedurą badawczą oraz dochodzi do weryfikowania hipotez roboczych, które zmieniają się w hipotezy naukowe. Na końcowym etapie badań następuje opracowanie twierdzeń i całościowe podsumowanie wyników badań (Czupryński, 2017, s. 62).

Nie ulega wątpliwości, że właściwa i trafna weryfikacja hipotez będzie warunkiem koniecznym aby móc skonstruować twierdzenia naukowe, ażeby mogła być przydatna do budowania nowej wiedzy naukowej (Babbie, 2004, s. 125).

Głównym elementem pracy badawczej jest teza, czyli punkt wyjścia dla dalszych badań. Jest to swego rodzaju zapowiedź tego, co zostanie udowodnione w dalszej części pracy. Aby określić tezę, ważna jest wiedza ogólna badacza o danym problemie badawczym. Im większy zakres wiedzy, tym łatwiej będzie można określić za pomocą pytań problemowych jaki obszar wiedzy badacz chce odkryć, zbadać, poznać, udowodnić i rozwiązać. Stawiając pytania proble-

mowe należy pamiętać o ich konkretności i szczegółowości. Kluczowe jest to, że powinna ona dotyczyć tylko jednego zagadnienia. Określa ona kierunek badań i pomaga autorowi w uporządkowaniu materiału badawczego (Czupryński i in., 2017, s. 13). Kolejnym nieodzownym elementem w pracach badawczych będzie określenie przedmiotu badań, który związany jest z problemem naukowym. Przedmiotem badań naukowych może być określony fakt ujęty w danym wyjaśnieniu naukowym podstawowego problemu badawczego (Apanowicz, 2002, s. 101). Przedmiotem badań mogą być cechy, relacje oraz siła ich wpływu na fakty, procesy i zjawiska w badanym obiekcie. Warto podkreślić, że praca badawcza, która nie ma wyraźnie określonego problemu badawczego oraz przedmiotu badań jest pozbawiona cech i elementów naukowych. Dlatego przedmiot badań powinien być precyzyjnie zdefiniowany, ma on być aktualny oraz istotny. Są to takie elementy, które w toku badań będą podlegać wyjaśnieniu oraz opracowaniu. Ponadto powinien być on precyzyjnie określony i wyodrębniony z szerszej rzeczywistości. Dobrze określony przedmiot badań jest kluczowy dla powodzenia całego projektu badawczego oraz dla przyjmujących nową formę wiadomości. Z punktu widzenia badacza przedmiot badań naukowych może być: empiryczny, humanistyczny, przyrodniczy, społeczny. Kluczowe dla prawidłowego postrzegania przedmiotu badań jest to aby badacz miał o nim umysłowe wyobrażenie. Tutaj należy podkreślić, że przedmiotem badań jest rzeczywistość społeczna np. zbiorowości i zbiorów społeczne, instytucje społeczne, procesy i zjawiska społeczne. Dlatego przedmiotem badań nie powinna być przyszłość. O przyszłości możemy spekulować czy wnioskować dopiero na podstawie zbadania rzeczywistość społecznej, która nas otacza (Czupryński i in., 2017, s. 10).

Przy prowadzeniu prac badawczych najważniejsza jest wiarygodność wyniku badań, która jest efektem zastosowania właściwej procedury badawczej. Taką procedurą badawczą można nazwać strategię badacza, która dotyczy wyboru tematu, odpowiedniego rozplanowania etapów badań, zastosowania różnych metod, narzędzi i technik badawczych. Powinna ona wymusić na badaczu takie podejścia aby doprowadziło do rozwiązania problemu badawczego. Przestrzeganie właściwie dobranych procedur badawczych ma znaczenie dla celowości i efektywności rozwiązania problemu. Ze względu na cel przeprowadzanych badań można wyróżnić takie rodzaje procedur badawczych jak:

- diagnostyczna,
- eksperymentalna,
- operacyjna,
- ewaluacyjna,
- korelacyjna.

Do procedury diagnostycznej zaliczane są czynności badawcze, które polegają na ustaleniu aktualnego stanu rzeczy bądź zmian tych stanów, które dokonują się w danym przedziale czasowym. Stosowana jest aby opisać zaistniałą sytuację oraz do charakterystyki czynników, które miały wpływ na tę okoliczność (procesy lub zjawiska). Ustalenia takich zmian można dokonać za pomocą różnych, nowoczesnych narzędzi badawczych: sondażu diagnostycznego, kwestionariuszem ankiety lub wywiadu. Istotne jest, aby te narzędzia odzwierciedlały rzetelny wynik, czyli inaczej mówiąc, aby wskazywały właściwą diagnozę. Właściwie określona diagnoza pozwoli badaczowi na zrozumienie badanego zjawiska i pozwoli na rozszerzenie dalszych badań (Apanowicz, 2002, s. 148).

Procedura eksperymentalna dotyczy badania pewnej części rzeczywistości poprzez wprowadzenie do niej pewnego czynnika, który poprzez swoje działanie wpływa na zaistniałe zjawisko i wywołuje w nim zmiany, które są obserwowane przez badacza. Warto zwrócić

uwagę na to, że procedura ta znajduje zastosowanie przy badaniu zjawisk, które powtarzają się przynajmniej w zbliżonych warunkach lub częściowo takich samych. Procedura ta podlega na szczegółowej obserwacji, która powinna dać szansę badaczowi na odpowiednie wysunięcie wniosków – niezbędnych do rozwiązania głównego problemu badawczego. Kluczowe tutaj jest dobranie odpowiedniego czynnika eksperymentalnego, jak i ustalenie przez badacza zmian, które mogą lub mają nastąpić.

Z procedurą operacyjną badacz spotka się, gdy ma przygotować dane, które pomogą mu w podjęciu określonych decyzji. Zebrane dane mają służyć do wyciągnięcia wniosków ze zdarzeń, które wydarzyły się w przeszłości jak i teraźniejszości, aby je móc analizować. Efektem powyższego jest otrzymanie wniosków, które zostaną zastosowane w przyszłości. Wyniki z procedury operacyjnej mogą posłużyć do przygotowania, projektowania, a nawet konstruowania rozwiązań w różnych systemach (Apanowicz, 2002, s. 145-150).

Procedura ewaluacyjna polega natomiast na analizie lub badaniu programów działania, jak i wyników ich wprowadzenia. Głównym celem wspomnianej procedury jest sprawdzenie czy takie postępowanie zakończy się sukcesem czy przyniesie straty, a jeśli tak to w jakim stopniu. Procedura ta składa się z etapów takich jak: przygotowanie, projektowanie, realizowanie kontrolowanie i ocenianie. Ma ona na celu stwierdzenie czy cele zostały osiągnięte, jeśli tak to w jakim stopniu i czy badany program jest możliwy do zrealizowania (Babbie, 2004, s. 96).

Ostatnią procedurą jest procedura korelacyjna, która umożliwia ustalenie czynników, które są we wzajemnej zależności i współzmienności zjawisk. Na tym etapie bada się zmienne które są zależne od jednej lub kilku czynników. Badania mogą być prowadzone na zmiennych ilościowych i jakościowych. Procedura korelacyjna jest etapowa i przebiega w siedmiu krokach (Babbie, 2004, s. 99).

Nie ulega wątpliwości, że odpowiedni dobór procedur badawczych jest istotny dla rzetelności i efektywności badań naukowych. Należy je dobrać do specyfiki problemu badawczego, dostępnych zasobów oraz umiejętności badacza. Dla osoby, która podejmuje się badań ważne jest aby przed ich rozpoczęciem dokładnie zapoznać się z dostępnymi procedurami badawczymi, aby móc – na późniejszym etapie – odpowiednio je dostosować do specyfiki swojego badania. Podczas przeprowadzania badań należy ściśle przestrzegać procedur badawczych oraz po ich zakończeniu dokonać stosownej ewaluacji (Apanowicz, 2002, s. 153).

Kolejnym bardzo ważnym etapem w pracy badawczej jest dokonanie wyboru strategii badawczej. Strategia badawcza to przyjęcie przez badacza zamierzonej procedury badawczej zawierającej adekwatne metody, techniki i narzędzia badawcze, aby rozwiązać określony problem naukowy i osiągnąć cel poznawczy. Jest to pewnego rodzaju strategia poznawcza, schemat badacza lub zespołu badawczego, pozwalający na osiągnięcie uwiarygodnionych wyników badań i ich interpretację. Według kryterium sposobu pozyskiwania wiedzy o faktach, procesach, zjawiskach społecznych a także opisu ich wyników możemy określić rodzaje strategii poznawczych jako (Czupryński i in., 2017, s. 48):

- strategia jakościowa,
- strategia ilościowa,
- strategia empiryczna,
- strategia mieszana.

Strategie te dotyczą głównie gromadzenia danych, analizy wyników i pisemnej formy pracy, aczkolwiek wpływają one na cały proces badawczy i są charakterystyczne dla poszczególnych dyscyplin (Creswell, 2013, s. 37, 192). Swoistymi cechami strategii poznawczej są celowość i kompleksowość (odpowiednie do danego problemu i celu badań oraz możliwości stosowania kilku metod, technik i narzędzi badawczych – celem zbadania określonego przedmiotu). Długofalowość poznawcza, planowość, elastyczność oraz społeczna potrzeba prowadzenia ba-

dań także należą do grupy cech charakterystycznych dla strategii poznawczej.

Jakościowa strategia badawcza polega na zbieraniu danych w formie słownej bądź wizualnej oraz badaniu treści różnego rodzaju artykułów, tekstów, aktów prawnych, czy też analizie danych z badań. Jest to nic innego jak poznanie umysłowe poszczególnych kategorii i ich opisów. W badaniach jakościowych dąży się do wyjaśnienia istoty badanego przedmiotu przez zrozumienie i odróżnienie występujących różnic, sprzeczności. Badacz w tej strategii analizuje i interpretuje zebrane informacje i dane w celu ich zrozumienia. Jest ona jedną z najczęściej używanych strategii badawczej.

Ilościowa strategia badań polega przede wszystkim na zebraniu danych w formie liczbowej, by można było na ich podstawie i określonych korelacjach wnioskować o badanych przedmiocie. W głównej mierze opiera się to na przyporządkowaniu badanym zjawiskom i ich cechom liczb i klasyfikować je według ich wielkości. Pozwala to na analizę danych za pomocą statystyki. Badania te w odróżnieniu od strategii jakościowej prowadzą się do liczb tak zaprojektowanych, aby generowały dane dla analiz ilościowych. Wyniki uzyskane za pomocą tej metody można uogólnić na całą populację, co jest to wielką zaletą tej strategii. Jednakże utworzone statystyki z pozyskanych danych nie pozwalają na uzyskanie szczegółowych informacji na badany temat. Jest to jedna z wad tej strategii.

Następną strategią badawczą jest strategia empiryczna. Jej istotą jest pozyskanie danych z przeprowadzonych doświadczeń. Uzyskane wyniki z tych badań trzeba kolejno przedstawić na podstawie określonych jednostek pomiarowych przyjętych w danej dziedzinie wiedzy. Badanie empiryczne jest dokonywane na podstawie zaobserwowanych zmian w obserwowanym przedmiocie poprzez wprowadzenie zmian w ten przedmiot i oszacowaniu zaobserwowanych zmian jego cech czy relacji (<https://www.swiatmojegodziecka.pl/co-to-strategia-badawcza/>).

Ostatnią z wyżej wymienionych strategii jest strategia badań mieszanych. Jej zamierzeniem jest stosowanie różnych metod badań w procesie badawczym, w celu uzyskania spójnej i kompleksowej odpowiedzi na postawione pytanie. Łączy ona w sobie strategie jakościowe i ilościowe. Badacz wykorzystując tę strategię oczekuje, że połączone obie strategie pozwolą wyeliminować poszczególne błędy i w rezultacie dopełnią wyniki badań uzyskanych na konkretnych etapach procesu badawczego. Strategia mieszana pozwala na dopełnienie się wyników uzyskanych ze strategii jakościowej i ilościowej. Stanowi to jeden z jej walorów, docenianych przez grono badawcze (Kawalec, 2014, s. 4-10).

Można zatem stwierdzić, że istnieje kilka strategii badawczych. Ich wybór uzależniony i determinowany jest przez wiele aspektów, między innymi: cel badań, badane zjawisko, dostępne zasoby. Ważne jest, aby strategia nie była wybierana dowolnie, wybór ma być efektem przemyślanego procesu badań, w którym jasno określony jest sposób pozyskiwania faktów, procesów i zjawisk społecznych oraz ich interpretowanie. Badacz zawsze powinien odpowiedzieć sobie na pytanie, czego chce się dowiedzieć i co pomoże w doborze odpowiedniej strategii badawczej. W każdej wyżej wymienionej strategii należy stosować metody, techniki oraz narzędzia badawcze dające badaczowi poczucie, że zebrane i zinterpretowane w ten sposób fakty oraz inne zjawiska i procesy są wiarygodne. Ważne jest, aby osoba badana przestrzegała wszelkich zasad naukowych oraz etycznych – w celu uzyskania wartościowych i rzetelnych wyników (Skarbek, 2013, s. 66).

Jednym z podstawowych założeń metodologii ogólnej, a więc nauki, która bada metody badań naukowych jest między innymi klasyfikacja cieszących się popularnością metod poznania naukowego (Nowak i Głowiński, 2013, s. 139). Metodami badawczymi nazywamy faktycznie stosowane schematy działalności w nauce, mające służyć do dostarczania odpowiedzi

na zadane pytania. Są one całokształtem pracy, którą wykonuje badacz, a więc przygotowanie, wykonywanie badań, ich opracowywanie oraz zaprezentowanie wyników (Apanowicz, 2002, s. 45). Można wyróżnić różne klasyfikacje metod: mające na względzie stopień ich ogólności, cel, posiadaną strukturę czy przedmiot poznania. Podział przez wzgląd na strukturę poznania naukowego oceniany jest za najbardziej naturalny oraz jednoznaczny. Można wyróżnić dwa podstawowe aspekty nauk: empiryczny oraz teoretyczny. Do wykonywania badań w ramach każdej ze wspomnianych płaszczyzn nauki bazuje się na innej grupie ogólnych metod poznania – badania teoretycznego i badania empirycznego. Do metod badania empirycznego można zaliczyć np. obserwacje, porównanie, eksperyment czy pomiar. Z kolei metody badania teoretycznego to między innymi konkretyzacja, formalizacja, idealizacja czy metoda aksjomatyczna (Nowak i Głowiński, 2013, s. 139).

Eksperymentem nazywamy metodę, która może być stosowana w każdej strategii poznawczej adekwatnie do aktualnie rozstrzyganego problemu badawczego. Istota tego eksperymentu jest oparta na wprowadzaniu zmiennych do przedmiotu obserwowanego oraz czynieniu pomiaru efektu zmian. Zmienne charakteryzujące się wpływem określonym jako badany przedmiot, określamy zmiennymi niezależnymi. Natomiast zmienne mierzone określamy jako zmienne zależne, które powodują skutki podlegające pomiarowi.

Etapy eksperymentu:

Etap I – wybór przedmiotu do badań na rzecz eksperymentu,
Etap II – identyfikacja problemów oraz zjawisk, nasuwających ingerencję badacza,
Etap III – aranżacja planu eksperymentu,
Etap IV – dokonanie zmian w przedmiocie podlegającym badaniu lub obserwacji,
Etap V – dostrzeżenie zmian pod wpływem poczynionych przyczyn oraz ich udokumentowanie.

Obserwacja jest elementarną metodą zmysłowego poznania. Poprzez obserwację należy rozumieć zamierzone, celowe oraz ukierunkowane i systematyczne rejestrowanie badanego zjawiska, przedmiotu bądź procesu. Obserwacja cechuje się celowością, systematycznością, premedytacją, aktywnością oraz planowością. Można wyróżnić takie rodzaje obserwacji jak (Sztumski, 2005, s. 149, 152, 153):

- bezpośrednia oraz pośrednia,
- ukryta oraz jawna,
- niekontrolowana oraz kontrolowana.

Z kolei pomiar można podzielić na pomiar nominalny, porządkowy, ilorazowy oraz interwałowy. W pomiarze nominalnym wartości są tylko obopólnie wyczerpujące oraz rozłączne. Zmienne pomiaru porządkowego zawierają wartości, posiadające możliwość uporządkowania w logicznym ciągu. Ilorazowy pomiar charakteryzuje się zmiennymi posiadającymi wartości, dające możliwość na ustalenie odległości pomiędzy nimi, a także wsparte na bezwzględnym punkcie zerowym. Pomiar interwałowy posiada zmienne, które dysponują wartościami dającymi szansę na określenie odległości faktycznych pomiędzy nimi (Kawalec, 2018, s. 137).

Wymienione powyżej metody teoretycznego badania zostaną poniżej przybliżone. Metoda idealizacji oraz konkretyzacji jest metodą badawczą dwuetapową. W pierwszej części polega ona na idealizacji obiektów, które są badane, tworzeniu „zidealizowanych typów”, teoretycznych modeli oraz aktywowanie praw idealizacyjnych. Natomiast drugi etap charakteryzuje się stopniową konkretyzacją sprecyzowanych praw oraz teorii idealizacyjnych za pomocą stopniowej likwidacji założeń idealizacyjnych i zmianę tychże praw i teorii. Formalizacja ma za za-

danie przekształcenie określonej teorii bądź systemu w sformalizowaną postać.

Ostatnią metodę badania teoretycznego, która zostanie przybliżona jest metoda aksjomatyczna. Polega ona na aksjomacie, inaczej mówiąc sędzie logicznym przyswojonym w dedukcji jako prawdziwy bez dowodu. Aksjomatem nazywamy jedno z pierwotnych generalnych twierdzeń dedukcyjnego aparatu, którego konsekwencją są twierdzenia pochodne (Kawalec, 2018, s. 139).

W metodologii badań naukowych – realizowanych przez grupę studentów Koła Naukowego Bezpieczeństwa Granicznego WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej, można wymienić następujące etapy realizacyjne:

1. Wstępne sformułowanie pytania.

Jakie innowacyjne techniki i narzędzia (a także w jaki sposób) mogą być wykorzystane przez Straż Graniczną w trakcie prowadzenia obserwacji w celu ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej?

2. Eksplikacja problematyki badawczej.

Etap ten polegał głównie na zebraniu literatury przedmiotu, co nawiązało do rozpoczęcia badań własnych, ze względu na trudną dostępność i niewielką ilość tekstów poruszających tematykę innowacyjnych technik używanych przez Straż Graniczną. Aspekt ten zostanie poruszony w dalszej części tej pracy. Kolejnym krokiem było uszczegółowienie i doprecyzowanie problemu badawczego oraz postawienie dodatkowych pytań szczegółowych, nawiązujących do głównego problemu.

Jako główny problem badawczy określono wpływ wykorzystania narzędzi technicznych służących do prowadzenia obserwacji i wykrywania osób – na skuteczność realizowanych czynności w zakresie ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej. Główne pytanie jakie postawiła grupa badawcza to: jak użycie specjalistycznego sprzętu wpływa na czas (odległość od grupy obserwacyjnej) wykrycia obecności człowieka w porównaniu do oka nieuzbrojonego w zależności od fazy doby (dzień/noc) oraz warunków meteorologicznych? Ponadto stworzono (poniżej przedstawione) szczegółowe pytania badawcze będące rozwinięciem powyższego problemu i pytania głównego.

- Jakie narzędzia są używane przez strażników granicznych, jak i w jakim celu? Jaka jest ich skuteczność?
- Jaki wpływ na skuteczność obserwacji ma ukształtowanie i zalesienie terenu?
- Jakie różnice w obserwacji występują w ciągu dnia, a jakie w nocy?
- Jaki wpływ na skuteczność obserwacji ma pogoda? Jakie znaczenie ma deszcz, mgła, czy bezchmurne niebo?
- Jaki wpływ na skuteczność obserwacji ma kolor ubioru potencjalnego imigranta?
- Czy i jakie znaczenie ma szerokość/odległość w poruszaniu się potencjalnego imigranta w obszarze obserwacji?
- Jaka jest różnica w wykrywalności podczas obserwacji gołym okiem, a jaka przy użyciu lornetki w dzień?
- Jaka różnica jest w wykrywalności podczas obserwacji noktowizorem, a przy użyciu nieuzbrojonego oka lub latarki w nocy?

W dalszej części tej pracy zostaną opisane odpowiedzi na te i inne pytania, które ujawniły się podczas studenckich badań naukowych.

3. Sformułowanie hipotezy badawczej.

Grupa badawcza w ramach głównej hipotezy badawczej założyła, że każdy rodzaj sprzętu wykorzystywany w badaniu (gogle noktowizyjne firmy AGM Global Vision model AGM PVS-7 NL1, lornetki KOWA 8X25 DCF, Fotopułapka Browning Defender oraz latarki Ledlenser P7R Core) będzie ułatwiał wykrywanie człowieka niezależnie od warunków pogodowych, zróżnicowania terenu czy pory doby. Ponadto przyjęto, iż jedynie urządzenie w postaci fotopułapki będzie mniej skuteczne ze względu na swój ograniczony obszar rejestracji obrazu.

W ramach hipotez szczegółowych przyjęto iż:

- a) ukształtowanie i zalesienie terenu ma istotny wpływ na efektywność prowadzonej obserwacji,
- b) w porze dziennej odległość z jakiej można zidentyfikować obiekt znacząco się zwiększa – w porównaniu do pory nocnej,
- c) deszcz i mgła negatywnie wpływają na skuteczność prowadzonej obserwacji,
- d) osoby poruszające się szerzej od linii prowadzenia obserwacji będą dostrzegalne później niż te poruszające się na wprost,
- e) lornetka jest najbardziej skutecznym narzędziem do prowadzenia obserwacji w porze dziennej,
- f) noktowizor jest najbardziej skutecznym narzędziem do prowadzenia obserwacji w porze nocnej.

4. Operacjonalizacja problematyki badawczej.

Etap ten polegał na wyszczególnieniu potrzebnych pojęć, użytych w badaniach oraz tej pracy badawczej. Zostaną wyjaśnione pojęcia między innymi takie jak: pora nocna, pora dzienna, teren zalesiony, teren pagórkowaty, pozorant itp.

W tym etapie uwzględniono również zaplanowanie czynności wykonywanych podczas badań oraz podział na role i stanowiska. Można tu wyróżnić części grupy, które zajmowała się obserwacją, pozoracją, pomiarami czy spisywaniem wniosków, a także komunikacją pomiędzy grupami z wykorzystaniem zakupionych radiotelefonów.

5. Przygotowanie narzędzi badawczych.

W tym etapie skupiono się na koncepcji badań i eksperymentu. Ustalono scenariusz postępowania przed rozpoczęciem badań, w ich trakcie oraz po ich zakończeniu.

6. Pilotaż badań.

Ten etap w głównej mierze polegał na przeszkoleniu studentów z użycia zakupionych narzędzi takich jak: radiotelefony do komunikacji na odległość, lornetki, latarki, noktowizor, fotopułapka. Był to etap istotny i niezbędny w przeprowadzeniu późniejszych, realnych badań terenowych.

7. Dobór terenu.

Był to etap polegający na ustaleniu miejsca prowadzenia badań, które końcowo odbyły się w strefie nadgranicznej, 11 kilometrów w linii prostej od drogowego przejścia granicznego w Korczowej. Ważnym aspektem było jak największe przybliżenie terenu badań do terenu realnych obserwacji przygranicznych, realizowanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Kolejne etapy wykorzystane podczas wspomnianych badań studenckich to:

8. Realizacja badań empirycznych.

9. Weryfikacja zebranego materiału empirycznego.
10. Wstępne grupowanie materiału surowego.
11. Analiza materiału empirycznego.
12. Sporządzenie końcowego raportu z badań (konferencja naukowa, przedmiotowa e-publicacja i finalnie seminarium naukowe).

Bibliografia

1. Apanowicz, J. (2002). *Metodologia ogólna*, Gdynia.
2. Babbie, E. (2004). *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa.
3. Baczwarow, M., Suliborski A. (2003). *Kompendium wiedzy o geografii politycznej i geopolityce*, Warszawa.
4. Balcerowicz, B. (2009). *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa.
5. Creswell, J. W. (2013). *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*, Kraków.
6. Czupryński, A., Wiśniewski, B., Zboina, J. (red. nauk.). (2017). *Nauki o bezpieczeństwie. Wybrane problemy badań*, Wyd. CNBOP-PIB im. Józefa Tuliszewskiego, Józefów.
7. <https://g.pl/news/7,187455,29728918,najwieksze-kraje-europy-poznaj-liste-najwiekszych-panstw-starego.html>, dostęp: 30.03.2024 r.
8. <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/09/14/najwieksze-panstwa-europy-2023-jak-wypada-polska-ranking/>, dostęp: 30.03.2024 r.
9. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosc-i-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2023-r-stan-w-dniu-31-12,6,36.html>, dostęp: 30.03.2024 r.
10. <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/12628,Podsumowanie-ruchu-granicznego-za-okres-I-XI-2023-r.html>, dostęp: 29.03.2024 r.
11. <https://www.swiatmojegodziecka.pl/co-to-strategia-badawcza/>, dostęp: 26.02.2024 r.
12. Kawalec, H. (2018). *Empiryczne poznawanie społeczeństwa*, Rzeszów.
13. Kawalec, P. (2014). *Metody mieszane w kontekście procesu badawczego w naukoznawstwie*, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.
14. Laprus, M. (red.). (1979). *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa.
15. Nowak, E., Głowiński, K. (2013). *Teoretyczne metody badawcze w naukach społecznych*, Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej.
16. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 lutego 2024r. w sprawie sposobu i trybu współdziałania Straży Granicznej z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ochrony granicy państwowej, Dz.U.2024.283.
17. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) – tekst jednolity ze zmianami.
18. Skarbek, W. W. (2013). *Wybrane zagadnienia metodologii nauk społecznych*, Piotrków Trybunalski.
19. Sztumski, J. (2005). *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice.
20. Ustawa z dnia 12 października 1990r. o ochronie granicy państwowej, art.3, Dz.U.2024.388 t.j.,
21. Wiśniowski, B., Prońko, J. (2006). *Konstytucyjne organy administracji publicznej właściwe w sprawach bezpieczeństwa narodowego oraz obrony narodowej* [w:] Z. Piątek, B. Wiśniewski, A. Osierda (red.), *Administracja publiczna a bezpieczeństwo państwa*, Warszawa-Bielsko-Biała.

**CZASOPISMO NAUKOWE
SECURITY REVIEW**

Instytut Analizy Ryzyka
Sp. z o. o.
ul. Sucharskiego 2
35-225 Rzeszów

Redaktor Naczelny:
Anna Kardasz-Gefert
mail: annakardasz9@gmail.com

Redaktor Techniczny: Kamil Gefert

Sekretarz: Dorota Michalak

www.securityreview.pl

